

زندگی نامه و کتاب شناسی توصیفی استاد کاظم مدیرشانه چی*

علیرضا بهار دوست

دانشکده الهیات، دانشگاه فردوسی

استاد کاظم مدیرشانه چی به سال ۱۳۰۴ خورشیدی در شهر مقدس مشهد دیده به جهان گشود. پدر وی از بازرگانان مشهد و مادرش از خانواده‌ای روحانی بودند. تحصیلات اولیه را به سبک جدید در دبستان و دبیرستان گذراند و سپس با کوشش و تمایلی که در درون خود نسبت به علوم و معارف دینی احساس می‌کرد، به تحصیل در حوزه مشهد مشغول شد و در مدرسه خیرات خان نخستین مرحله آموزش حوزوی یعنی آموختن صرف و نحو زبان عربی را آغاز کرد. به خواهش وی و تنی چند از دوستان حوزوی او بود که پس از تعطیلی درسها در حوزه علمیه مشهد، درس «مطول» توسط مرحوم ادیب نیشابوری و سپس حاجی محقق نوقانی برقرار گردید.

استاد درسهای شرح لمعه و قوانین الاصول را در محضر مرحوم حاج میرزا احمد مدرس یزدی که در آن روزگار از بزرگترین مدرّسان حوزه مشهد بود و حدود شصت سال تدریس سطوح فقه و اصول را به عهده داشت و نیز در محضر فرزند بزرگوار و وارسته ایشان و دو تن دیگر از اهل فضل فراگرفت. همزمان با سفر مرحوم آیه الله حاج شیخ هاشم قزوینی به شهر مقدس

*- در نگارش این زندگی نامه، از مصاحبه‌های استاد با مجله‌های کیهان فرهنگی (شماره پنجم، سال ۱۳۶۶) و فصلنامه علمی تخصصی علوم حدیث (سال سوم، شماره دوم، تابستان ۱۳۷۷) بهره گرفته‌ایم.

مشهد، با توصیه آیه‌الله میرزا مهدی اصفهانی (ره) به همراه برخی از طلاب حوزه مشهد، از وی درخواست کردند تا در شهر مشهد رحل اقامت افکند و سطوح عالیّه حوزه را دوباره در این سامان تدریس کند. آیه‌الله شیخ هاشم قزوینی نیز این درخواست را پذیرفت و مدیرشانه چی جوان و جوای علم، دروس سطوح عالیّه یعنی رسائل و مکاسب شیخ انصاری و کفایة الاصول آخوند خراسانی را به همراه تنی چند از طلاب، در محضر وی فراگرفت.

استاد برای این‌که دوره یادگیری را کوتاه کند، بخشی از کفایه را نزد مرحوم حاج میرزا علی اکبر نوقانی تلمذ کرد. همچنین یک دوره خارج اصول را بر مبنای مرحوم نایینی و نیز برخی مباحث خارج فقه را در محضر آیه‌الله حاج شیخ مجتبی قزوینی (ره) و بعضی از دروس معقول و فلسفه را نیز با روش خاص ایشان (یعنی روش انتقادی) آموخت. وی همزمان از درس خارج فقه آیه‌الله حاج شیخ هاشم قزوینی (ره) استفاده می‌نمود و مدتی نیز در درس خارج فقه آیه‌الله سید یونس اردبیلی (ره) (از شاگردان مرحوم آخوند خراسانی) حضور پیدا می‌کرد.

از دیگر استادان وی، مرحوم حاج میرزا احمد کفایی فرزند مرحوم آخوند خراسانی است که در تدریس کفایة الاصول واقعاً زبردست بود و استاد مدیر شانه چی از محضر وی بهره‌ها برد. همچنین وقتی که آیه‌الله حاج سید محمد هادی میلانی (ره) برای زیارت حضرت امام رضا (ع) از عراق به شهر مشهد مشرف شدند، استاد به همراه شماری از دوستان حوزوی خود، از ایشان درخواست کرد که در مشهد بمانند. آیه‌الله میلانی (ره) خواسته آنان را پذیرفت و استاد یک دوره خارج اصول و سه مبحث از مباحث فقه را در محضر ایشان فراگرفت. وی در محضر آن بزرگوار با نشان دادن استعداد خود و طرح اشکال در مباحث طرح شده، مورد لطف و عنایت آیه‌الله میلانی (ره) قرار گرفت و جواز حضور در جلسات افتائیه ایشان را پیدا کرد.

در زمینه علوم عقلی نیز شرح اشارات خواجه نصیر و شرح هدایه و بخشهایی از اسفار صدر المتألهین را با روش انتقادی در محضر مرحوم آیه‌الله حاج شیخ مجتبی قزوینی و همچنین بخشهایی دیگر از اسفار را در محضر مرحوم حاج

شیخ سیف‌الله ایسی فراگرفت. این بزرگواران هر دو از شاگردان مرحوم حکیم آقا بزرگ شهیدی مشهدی بودند. در زمینهٔ عرفان نظری نیز شرح قیصری بر فصوص الحکم ابن عربی را در محضر حکیم میرزا مهدی الهی قمشه‌ای (ره) که تابستانها به مشهد مشرف می‌شدند، آموخت.

استاد کاظم مدیرشانه‌چی افزون بر درسهای رسمی حوزه، گاهی به‌طور غیر مداوم نیز از محضر دیگر عالمان و استادان چه ضمن چند سفر به شهر مقدس قم و چه ضمن مسافرت عالمان بزرگوار به مشهد استفاده کرد؛ مانند مرحوم میرزا مهدی آشتیانی که حدود یک‌ماه در درس خارج اصول وی شرکت کرد و درس مرحوم آیه‌الله رامهرمزی بهبهانی و همچنین فیض‌بابی از محضر درس مرجع تقلید بزرگوار شیعه حضرت آیه‌الله العظمی خویی (ره).

معظم‌له از آغاز تحصیلات حوزوی به تدریس کتابهای رسمی حوزه نیز می‌پرداخت. از قبیل جامع المقدمات، سیوطی^(۱)، مغنی، معالم، شرح لمعه و مکاسب. ایشان به‌ویژه دو کتاب اخیر را بارها در حوزهٔ مشهد تدریس کرده‌است. همچنین در طول تحصیل مشمول عنایتهای بسیاری از شخصتهای علمی قرار می‌گرفت؛ با این حال هرگز در اندیشهٔ کسب مدرک یا اجازهٔ اجتهاد و روایت برای خود نبود. البته به سبب ارتباط و مؤانست بیشتری که با برخی از استادان و شخصتهای علمی داشت، از آنان اجازه روایتی یا اجتهاد گرفت که آنان عبارتند از: مرحوم شیخ آقا بزرگ تهرانی، مرحوم شیخ هاشم قزوینی، مرحوم میرزامهدی الهی قمشه‌ای و مرحوم آیه‌الله میرزا حسین سبزواری (از مراجع تقلید وقت خراسان). استاد مدیرشانه‌چی در سفر به کشورهای اسلامی نیز مورد لطف و عنایت برخی از مشایخ فقه و حدیث قرار گرفت و از آنان اجازهٔ روایتی اخذ کرد. از جمله مولانا ابوالعباس عمرانی شیخ مشایخ کشور مغرب و استاد فقه و حدیث دارالحدیث حسنی رباط و نیز امام مسجد جامع حلب و دیگران...

۱- این کتاب که نزد طالبان علوم دینی شیعه به کتاب السیوطی مشهور شده‌است، نام اصلی اش البهجة المرضیة فی شرح الالفة می‌باشد.

دانشکده الهیات دانشگاه مشهد به سال ۱۳۳۷ خورشیدی افتتاح شد. در آن زمان شادروان دکتر علی اکبر فیاض که از فضایی اسبق حوزه علمیه مشهد بود و ریاست دانشکده ادبیات را داشت برای این مهم مأموریت یافت. او برای راه انداختن دانشکده به سراغ استاد مدیر شانه چپی و چند تن دیگر از فرهیختگان حوزه رفت و از آنان برای تدریس در دانشکده الهیات دعوت کرد. استاد مدیر شانه چپی نیز پس از رای زنی و مشورت با برخی از استادان خود و امر صریح آیه الله حاج شیخ هاشم قزوینی (ره) به لزوم مشارکت و دست اندرکار بودن در این سنگر علمی، عهده دار تدریس دروس فقه در این دانشکده گردید. امری که تاکنون نیز ادامه دارد.

استاد در آغاز ورود به دانشکده الهیات، برای تدریس در سببی «علم الحدیث» و «تاریخ اسلام» نیز انتخاب گردید. این امر از یک سو نشانگر بسنده نکردن وی به درسهای رسمی حوزه بود و از سوی دیگر نشانگر این است که متولیان دانشگاه مشهد در آن روزگار او را به عنوان فردی حدیث شناس و متمتع در سیره و تاریخ اسلام می شناختند. کتابهای «علم الحدیث» و «درایة الحدیث» که بارها به چاپ رسیده، حاصل تدریس و تحقیق همان دوره استاد است. این کتابها تاکنون توانسته کمبودی را که در زمینه کتاب درسی این رشته به زبان فارسی وجود داشته جبران کند و با این حال در میان اهل علم و دانشجویان و طلاب نیز با اقبال عمومی روبه رو گردد.

اساساً تألیف کتابهایی متناسب با نیاز دانشجویان دانشکده الهیات در مقاطع مختلف، در رأس فعالیت های علمی استاد مدیر شانه چپی قرار داشته است. به جز دو کتاب یاد شده، کتابهایی مانند آیات الاحکام، تاریخ حدیث و تاریخ فقه و آثاری که هنوز به چاپ نرسیده، مانند تاریخ اسلام، مبانی فقه و... برای تحقق همین هدف به نگارش درآمده است.

استاد مدیر شانه چپی در طول حیات علمی پربرکت خویش به آثار مکتوب علمی گذشتگان و نسخه های خطی نیز توجه خاصی داشته است؛ و این امر، وی را به عنوان یکی از صاحب نظران و استادان فن نسخه شناسی و تصحیح متون به ویژه

در حیطة متون و نسخه‌های خطی علوم اسلامی مشهور ساخته است. استاد در آغاز با هدف حفظ و صیانت متون و نسخه‌های ارزنده اسلامی و همچنین تسهیل روند پژوهش برای محققان و پژوهندگان، با همکاری دو نسخه‌شناس دیگر، فهرست نسخه‌های خطی شش کتابخانه شهر مقدس مشهد را به سامان رساند که هم‌اینک حاصل آن در دو جلد کتاب منتشر شده و در دسترس پژوهشگران علوم اسلامی قرار دارد.

وی علاوه بر این که با هدف شناسایی متون و نسخه‌های اسلامی به شهرهای مختلف کشور و گوشه و کنار ایران سفر کرده، به کشورهای مختلف جهان نیز سفرهایی داشته است. از جمله به دعوت انستیتوی شرق‌شناسی شوروی سابق، به چهار جمهوری روسیه، آذربایجان، ازبکستان و تاجیکستان سفر کرده و در شهرهای مختلف، کتابخانه‌ها، موزه‌ها، دانشگاه‌ها و مدارس قدیمی به جست و جوی نسخه‌های اسلامی پرداخته است. همچنان که به همین منظور به کشورهای مصر، عربستان سعودی، ترکیه، سوریه، اردن، لبنان، مراکش و پاکستان نیز سفرهایی داشته است. استاد، ضمن سفری به یمن از دو کتابخانه مهم جامع صنعا بازدید کرده و نسخه‌های نفیس آن را برای کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی برگزیده است. نیز به همین منظور از کتابخانه نفیس اسکوریال در کشور اسپانیا هم فهرست برداشته است.

استاد در یکی از مسافرت‌هایش به عربستان سعودی به مدرسه علمیه مدینه منوره رفت و در آنجا ضمن مذاکره با بعضی از استادان و دانشجویان، فقه شیعه را فقهی زنده و پویا که بر اصل اجتهاد مبتنی است معرفی کرد. در همین محفل حاضران این اشکال را مطرح کردند که فقه شیعه بر احادیث و روایتهایی مبتنی است که از طریق امامان دوازده‌گانه به‌ویژه امام باقر(ع) و امام صادق(ع) به دست ما رسیده، در حالی که آنان مشرّع و مقتن نبوده‌اند!

مدیرشانه‌چی در پاسخ آنان چنین اظهار می‌دارد: «بنا بر فرموده شخص نبی مکرم اسلام در حدیث ثقلین - که شیعه و سنی در صحّت صدور آن اتفاق دارند - عترت و اهل بیت ایشان، هم‌ردیف قرآن قرار گرفته و پیامبر اکرم(ص) عترت

خویش را مشکل‌گشای مسائل دینی مردم قرار داده‌اند. افزون بر این، نوعاً احادیثی که از امامان شیعه رسیده با سلسله سند به پیامبر(ص) می‌رسد و بیشتر این احادیث، به‌ویژه در موضوع فقه از حضرت باقر و صادق و موسی بن جعفر - علیهم‌السلام - است و این بزرگان در کتابهای رجال معتبر اهل سنت توثیق شده‌اند. بنابراین چنانچه آنان بگویند: «عن جدنا رسول الله(ص)»، این حدیث، حدیث مرسل است که ثقه نقل نموده است. ولی احادیثی هم هست که سلسله سندشان به پیامبر(ص) یا یکی از اصحاب ایشان می‌رسد. شما (اهل سنت) حدیث اصحاب پیامبر(ص) را هم - اعم از این که حضرت علی(ع) نخستین امام شیعیان باشد یا دیگر صحابه - می‌پذیرید و بخشی از احادیث ما به این کیفیت است. بخش دیگر، احادیثی است که بیان خود امامان است ولی آنان به‌طور دسته‌جمعی گفته‌اند هر چیزی که ما می‌گوییم، حدیث جدمان رسول خدا(ص) است. در واقع سلسله سند را ذکر نکرده و نگفته‌اند: «عن جدنا رسول الله» ولی به‌طور دسته‌جمعی به این امر تصریح کرده‌اند؛ که این هم مانند مورد پیشین، در زمره احادیث مرسل است و نوع محققان شیعه و سنی، اگر مرسل حدیث، ثقه باشد، به آن حدیث عمل می‌کنند. امامان معصوم ما که علمای اهل سنت آنان را توثیق کرده‌اند، گفته‌اند که هر چه ما گفتیم از رسول الله(ص) گفته‌ایم؛ بنابراین، منعی در عمل به احادیث آنها نزد اهل سنت وجود ندارد. در واقع عقیده ما این است که همه این احادیث از پیغمبر(ص) رسیده‌است»^(۱).

استاد، برای تحقق بخشیدن به این اندیشه و اعتقاد، در صدد بر می‌آید که در میان مجامع مختلف حدیثی شیعه جست‌وجو کرده و احادیث مسند فقهی نبوی را از دیگر احادیث جدا سازد و در مجموعه‌ای جداگانه فراهم آورد. با شروع کار، استاد در می‌یابد که این کار به صورت گروهی زودتر به سامان می‌رسد. لذا پس از تأسیس بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی و محوّل شدن مدیریت بخش حدیث این بنیاد به ایشان این کار در گروه حدیث بنیاد پژوهشهای اسلامی با

اشراف و زیر نظر معظم‌له و در مجموعه‌ای ده‌جلدی، با عنوان «سنن النبی (ص)» فراهم می‌آید.

استاد کاظم مدیرشانه‌چی در طول حیات پر بار علمی خویش، با اعتقاد به این امر که «حدیث» در ساختار فرهنگ و معارف اسلامی نقشی اساسی و اهمیتی عظیم دارد، پرداختن به این موضوع را در رأس فعالیت‌های علمی و پژوهشی خود قرار داده است. به نظر استاد، این شاخه از معارف اسلام همواره مظلوم مانده و شایسته توجه بیشتر و بهینه است. ایشان که از برجسته‌ترین عالمان حدیث‌شناس امروز ایران و حتی جهان اسلام به شمار می‌آید، توانسته است که هم در عرصه تعلیم آنچه را که در حوزه‌های علمیه و در محضر استادان گران‌قدر خود آموخته، در دانشگاه‌ها به زبان روز در اختیار مشتاقان این علم قرار دهد و هم در عرصه پژوهش و تألیف به فعالیت در زمینه «حدیث پژوهی» بپردازد. استاد، هم اکنون در دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی مشهد به تدریس دروس مختلف رشته فقه در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری مشغول است و دانشجویان و طالبان علوم و معارف اسلامی را از چشمه زلال دانش خود، سیراب می‌سازد. عمرش دراز باد و روزگار افاضه‌اش، مستدام!

کتاب‌شناسی توصیفی استاد رتال جامع علوم انسانی

الف: تألیفات مستقل

- ۱- آیات الاحکام، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۸ خورشیدی.
- این کتاب برای دانشجویان رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی به عنوان منبع اصلی درس «آیات الاحکام» به ارزش چهار واحد تدوین شده است.
- اساساً روشن نویسندگان کتابهای آیات الاحکام مختلف است. برخی «آیات الاحکام» را به ترتیب سوره‌های قرآن (از سوره حمد تا ناس) مورد بررسی قرار داده‌اند. روش دیگر آن است که آیه‌ها، به ترتیب نزول احکام بیان گردد. گروهی

دیگر به ترتیب مرسوم ابواب فقهی، آیات احکام را تنظیم کرده‌اند. از میان این روشها، مناسبترین روش همین روش اخیر است که بیشتر عالمان شیعه و از جمله استاد مدیر شانه‌چی نیز در نگارش این کتاب، همین روش را اختیار کرده‌اند. این روش علاوه بر یکجا آوردن آیات هر باب از آن‌رو که همانند روش کتب فقهی است، راه را بر پژوهشگران سایر ادله احکام مربوط نیز سهل می‌سازد. در این کتاب نخست آیات مربوطه یکایک ذکر شده است، آن‌گاه لغتها و واژه‌های دشوار هر آیه با استمداد از کتب لغت و تفسیر معنی شده‌است؛ سپس ترجمه آیات نوشته شده و در پایان، احکامی که از آیه استفاده می‌شود به ترتیب ذکر شده‌است.

۲- تاریخچه ادوار منطق، چاپخانه طوس، مشهد، چاپ اول، خرداد ۱۳۳۸

خورشیدی.

در این کتاب که نخستین اثر انتشار یافته استاد است، سیر پیدایش و تکامل علم منطق مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. مباحث مهم این کتاب عبارتند از: سبب پیدایش علم منطق و تدوین آن، نقش ارسطو در این علم، انتقال منطق از غرب به شرق، سیر تکامل منطق در اسلام، مترجمان منطق غرب و دوران تحقیق و تألیف کتابهای مستقل در علم منطق.

۳- تاریخ حدیث، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها

(سمت)، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۷ خورشیدی.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته علوم قرآن و حدیث در مقطع کارشناسی، به عنوان منبع اصلی درس «تاریخ حدیث» به ارزش دو واحد تدوین شده‌است. تعریف تاریخ حدیث، سیر تدوین حدیث نزد اهل سنت و شیعه و معرفی مجامع معروف حدیثی شیعه و اهل سنت به همراه موضوعاتی دیگر، از مباحثی است که در این کتاب مطرح گردیده است.

۴- چهل حدیث حضرت رضا (ع)، اشعار از استاد باقرزاده (بقا)، مؤسسه

چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد، چاپ اول، تیرماه ۱۳۶۵ خورشیدی.

با توجه به برگزاری کنگره بزرگداشت حضرت رضا (ع)، تناسب حکم و موضوع چنان اقتضا می‌کرد که چهل حدیث از جوامع کلم آن امام همام هدیه

ارادتمندان خاندان ولایت و سالکان راه هدایت گردد. بخش نخست این کتاب که با کاغذی مرغوب و حروف چینی چشم‌نواز چاپ شده، شامل مقدمه‌ای است نسبتاً مفصل از استاد مدیرشانه‌چی که در آن به گوشه‌هایی از زندگانی پربرکت حضرت رضا(ع) اشاره شده است. از موضوعات مهمی که استاد در این مقدمه بدان پرداخته عبارت است از: «اصل و تبار مادر حضرت رضا(ع)»، «وضع علمی دانشمندان معاصر امام(ع)»، «علل انتخاب امام(ع) به ولایت‌عهدی مأمون»، «اوضاع سیاسی روزگار حضرت» و «اصحاب و شاگردان امام(ع)».

استاد در بخش واپسین که در واقع اصل و اساس این کتاب نیز هست، چهل حدیث از جوامع کلم حضرت ثامن الحجج (ع) را برگزیده و شاعر معاصر استاد باقرزاده (بقا) نیز معنای فارسی آن را به نظم کشیده است.

۵- درایة الحدیث، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

همان‌طور که استاد مدیرشانه‌چی در مقدمه این کتاب آورده است، بخش «مصطلح الحدیث» یا «درایة» در کتاب دیگر ایشان موسوم به علم الحدیث، تنها برای آشنایی دانشجویان و پژوهندگان و به عنوان بخشی از کتاب عرضه شده است و قهراً مناسبت ایجاب می‌کرد که به کوتاهی بسنده شود؛ ولی چون این بخش در دانشکده الهیات به‌طور رسمی به عنوان یکی از دروس قرار گرفت و نیز در برخی از مدارس و حوزه‌های علمی قم و مشهد تدریس «درایة الحدیث» متداول گردید، مناسب بود پژوهشی بیشتر در کتب این فنّ به عمل آید و لباب اصطلاحات مزبور با امعان نظر در تعاریف پیشوایان علم درایه ثبت و ضبط شود.

استاد برای حصول این مقصود، امهات کتب درایه شیعه و اهل سنت را بررسی کرده و خلاصه و گزیده سخن آنان را در متن کتاب آورده است. برای مزید فایده نیز موجزترین تعاریف اصطلاحات این علم را در پاورقی بازگو کرده تا حفظ آن برای فراگیرنده سهل و آسان باشد و چنانچه اختلافی در نام‌گذاری و تعبیر میان عالمان فن وجود داشته، یادآور گردیده است و آن‌جا که اصطلاح امامیه با اصطلاح اهل سنت متفاوت بوده، هر دو را آورده تا برای آنان که در مجامع حدیثی اهل سنت

نیز نظر می‌افکنند، راهنما باشد. این اثر ارزنده بارها هم به صورت کتابی مستقل و هم به همراه کتاب *علم‌الحديث* (در یک مجلد) به چاپ رسیده است.

۶- *علم‌الحديث*، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ چهاردهم، تابستان ۱۳۷۸ خورشیدی.

این کتاب از مشهورترین آثار منتشر شده استاد است. همان‌طور که در مقدمه آمده، در حدود سالهای دههٔ چهل، تدریس درس «علم‌الحديث» را در دانشکده الهیات و مؤسسهٔ وعظ و تبلیغ مشهد بر عهدهٔ ایشان می‌نهند و استاد پس از بررسی جوانب کار، به این باور می‌رسد که باید طرحی ریخت که با ساعات کم تدریس، حداکثر استفاده عملی گردد. مطالب این کتاب که در آغاز به صورت جزوه مورد استفاده دانشجویان قرار گرفت، بعدها با مراجعه و تحقیق و بازنگری به صورت این کتاب درآمد و با تأیید شورای دانشگاه مشهد به چاپ رسید. مباحث مهمی که در کتاب مزبور مورد بررسی قرار گرفته عبارت است از: کلیاتی در علم حدیث و تعریف برخی اصطلاحات مربوط به آن، سیر پیدایش و صدور حدیث و تاریخ ضبط و تدوین آن در میان شیعه و اهل سنت، جعل حدیث و بیان موجبات آن، تشخیص احادیث صحیح از مجعول، تشعبات علم‌الحديث و پاره‌ای از مصطلحات حدیثی.

۷- کتاب و کتابخانه در جهان اسلام (مجموعهٔ مقالات)، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، چاپ اول، ۱۳۷۴ خورشیدی.

کتاب حاضر، فراهم‌آمدهٔ چهارده مقاله از استاد است که بیشتر در مجله‌های نامهٔ آستان قدس و دانشکده الهیات مشهد انتشار یافته و چون کنگره کتاب و کتابخانه از سوی بنیاد پژوهشهای اسلامی برگزار گردید، به تناسب حکم و موضوع پیشنهاد شد که مجموعهٔ این مقالات با تجدید نظر استاد، یکجا انتشار یابد.

اطلاعات گستردهٔ استاد به این مقالات جامعیت بخشیده و دقت نظر ایشان و بهره‌گیری گسترده از منابع عربی و اسلامی چون *خطط مقریزی* و *تاریخ الحکمای قفطی* و *آداب اللغة* جرجی زیدان و تواریخ مهم اسلامی و دایرة‌المعارفها از تک تک مقالات نمایان است. گفتنی است که برخی از این مقالات هنوز هم تازگی و اهمیت

خود را حفظ کرده است، مانند مقاله قرآنهاي دستنویس، مقاله قرآنهاي چاپی و مقاله کتب قدیمی چاپی. همچنان که در زمینه کتب «خلافیات»، «اربعینات»، تاریخ ادیان یا سخنان کوتاه امیرالمؤمنین (ع)، تاکنون به این جامعیت و استقصاء، کتاب یا مقاله‌ای ارائه نشده است.

۸- مزارات خراسان، با مقدمه دکتر فیاض (ره)، چاپخانه دانشگاه مشهد، چاپ اول، ۱۳۴۵ خورشیدی.

هنگام تأسیس مجله نامه آستان قدس، به سال ۱۳۴۰ خورشیدی که به همت نایب التولیه وقت صورت گرفت، مقرر شد درباره مزارات خراسان تحقیقات و بررسیهایی به عمل آید و در نتیجه در طرحی که برای فصول و ابواب آن مجله نوشته شد، فصلی را به این موضوع اختصاص دادند و استاد مدیرشانه‌چی در آن قسمت مقالاتی نوشتند و در آن مجله منتشر شد. بعدها آن مقالات در هیأت کتابی مستقل به زیور طبع آراسته شد.

این مقالات شامل شرح حال و زندگینامه شش تن از رجال و دانشمندان اسلامی است که در سرزمین خراسان مدفون هستند. آن شش تن عبارتند از: ربیع بن خثیم مشهور به خواجه ربیع، امامزاده یحیی، خواجه اباصلت هروی، شیخ طبرسی، شیخ بهایی و شیخ حرّ عاملی.

استاد در بخش پایانی این کتاب بایی را زیر عنوان «بنای مزارات و زیارت قبور» گشوده و در پاسخ به فرقه وهابیت و مبلغان اندیشه‌های ابن تیمیّه و ابن قیم، با دلیل و برهان ثابت می‌کند که بنای مزار اولیا و ترمیم آن و مسافرت برای زیارت امامان و اولیا نه تنها امری جایز، بلکه دارای ثواب و اجر اخروی نیز می‌باشد.

۹- فهرست نسخه‌های خطی دو کتابخانه مشهد، با همکاری عبدالله نورانی و تقی بینش، انتشارات فرهنگی ایران زمین، تهران، چاپ اول، ۱۳۵۱ خورشیدی. در این کتاب نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه نواب مشهد و بخشی از دستنوشته‌های کتابخانه آستان قدس رضوی فهرست شده است.

۱۰- فهرست نسخه‌های خطی چهار کتابخانه مشهد، با همکاری عبدالله نورانی و تقی بینش، انتشارات فرهنگ ایران زمین، تهران، چاپ اول، ۱۳۵۱

خورشیدی.

در حدود سالهای ۱۳۵۰ انجمن آثار ملی تصمیم گرفت نسخه‌های خطی اسلامی را که در مدارس و کتابخانه‌های سرتاسر ایران پراکنده است، فهرست نویسی کند. محمدتقی دانش‌پژوه سرپرستی این کار عظیم را به عهده می‌گیرد و با همکاری چند دانشمند پرکار به این امر اقدام می‌کند. ماحصل این اقدام گسترده و سریع در چند جلد کتاب فراهم می‌آید که این کتاب و کتاب پیشین از جمله همان کتابهاست.

ب: مقدمه و تصحیح

۱۱- اربعین جامی؛ به کتابت سلطانعلی مشهدی، مقدمه و تصحیح و استخراج احادیث از کاظم مدیرشانه‌چی، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد، چاپ اول، ۱۳۶۵ خورشیدی.

استاد در مقدمه‌ای که بر این کتاب نگاشته، در آغاز با اشاره به این مطلب که حدیث یکی از دو مرجع اساسی احکام و بیشتر علوم اسلامی است، از موجبات اهتمام امت اسلام بر حفظ و ثبت احادیث را دستور اکید رسول خدا(ص) در حیات خویش به ضبط و صیانت آن برای آیندگان ذکر کرده است.

وی در ادامه «حدیث اربعین» را از جمله دستورات حضرتش دانسته که اصحاب را بر فراگیری و حفظ بیانات نبوی(ص) تحریص و ترغیب نموده است. استاد مدیرشانه‌چی در این مقدمه به مباحث مختلفی از قبیل تاریخ تدوین کتب اربعین، سیر اجمالی اربعین نویسی در میان علمای شیعه و اهل سنت و همچنین مباحثی درباره «اربعین جامی» و نسخه‌های مختلف آن پرداخته است.

در ادامه، چهل حدیث جامی با تصحیح و تعلیق استاد به چاپ رسیده و در پایان، متن اربعین جامی به خط خوشنویس نامدار سلطانعلی مشهدی آمده است.

۱۲- الانوار البهیه فی تواریخ الحجج الالهیه؛ ثقة المحدثین مرحوم شیخ

عباس قمی، با مقدمه و تحشیه استاد شیخ محمد کاظم شانه‌چی خراسانی، مؤسسه منشورات دینی، مشهد

موضوع این کتاب شرح حال و سیره چهارده‌معصوم (ع) است که مرحوم شیخ عباس قمی (ره) با استناد به مصادر ارزشمند تاریخی، سیره و طبقات، یک دوره آشنایی با سیره چهارده‌معصوم (ع) را به زبان عربی در اختیار خواننده قرار می‌دهد.

استادشانه‌چی در مقدمه‌ای که به زبان عربی بر این کتاب نگاشته، ضمن آوردن شرح حال مختصری از مؤلف و نام تألیفات وی، به بررسی موضوع این کتاب و منابع و مستندات مورد استفاده مؤلف در آن پرداخته است.

۱۳- چهل حدیث حضرت علی (علیه‌السلام)؛ با ترجمه منظوم حسین بن سیف الدین هروی، به کتابت و خوشنویسی شاه محمود نیشابوری، با مقدمه و تصحیح کاظم مدیرشانه‌چی، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد، چاپ اول، ۱۳۷۶ خورشیدی.

حسین بن سیف الدین هروی چهل حدیث از کلمات قصار و گفتار گهربار حضرت امیرمؤمنان علی (ع) را برگزیده و آن را به فارسی منظوم ترجمه کرده و شاه محمود نیشابوری معروف به زرین قلم، از خوشنویسان مشهور ایران، این اثر ارزنده را به خط نستعلیق نگاشته است.

استاد شانه‌چی در مقدمه‌ای که بر این کتاب نگاشته با بیان این مطلب که از سخن علی (ع)، نهایت بلاغت و منتهای فصاحت هویدا است و ادبا و دانشمندان، خطب و مواعظ و کلمات قصار و حکمت‌آموز ایشان را چون دانه‌های مروارید در خیط ضبط آورده و گاهی به نظم کشیده‌اند، به نقل از نجاشی و ابن ندیم نام برخی از دانشمندانی را می‌آورد که کلمات قصار یا خطبه‌های آن حضرت را در مجموعه‌هایی گردآورده‌اند. شایان ذکر است که برخی از آنها از سوی شماری از ادیبان شرح و توضیح داده شده و یا به نظم کشیده شده است. البته این کتابها به جز نگاشته‌هایی است که در ضمن آنها به مناسبت ذکر امام معصوم (ع)، بخشی از سخنان آن حضرت آمده است؛ مانند تاریخ یعقوبی، مناقب ابن شهر آشوب، جمهره خطب العرب، روضه کافی و احتجاج طبرسی.

استاد در پایان مقدمه خود، مجموعاً ۱۳ تن را معرفی می‌کند که کلمات قصار

حضرت علی (ع) را به زبان فارسی به نظم کشیده‌اند که نخستین آنان رشید و طواط از شاعران و ادیبان سده ششم هجری است. حسین بن سیف الدین هروی سراینده و گردآورنده این چهل حدیث نیز در شمار همین افراد است.

۱۴- **الحکم من کلام الامام امیرالمؤمنین علی (ع)**؛ فراهم آمده در بخش حدیث بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، با مقدمه و اشراف استاد کاظم مدیرشانه‌چی، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد، چاپ اول، ۱۴۱۷ هجری قمری.

این اثر ارزنده که در دو جلد فراهم آمده است، مجموعه‌ای است از کلمات و سخنان حکمت‌آمیز امیربیران حضرت علی (ع). فراهم آورندگان این مجموعه گران‌سنگ، با مراجعه به منابع و مصادر مهم، این پژوهش را به جامعه علمی عرضه داشته‌اند. این منابع و مصادر همان‌طور که در مقدمه محققانه استاد شانه‌چی بر این کتاب آمده است، عبارت است از: یک - **نهج البلاغه**؛ دو - **غرر الحکم و درر الحکم**؛ اثر آمدی سه - **تحف العقول**؛ اثر ابن شعبه حرّانی، چهار - **مأة کلمه**؛ اثر جاحظ، پنج - **دستور معالم الحکم**؛ اثر ابو عبدالله قضاعی، شش - **عیون الحکم**؛ اثر واسطی لیثی، هفت - **شرح غرر الحکم**؛ اثر جمال‌الدین خوانساری، هشت - **ترجمه غرر الحکم**؛ اثر محمد علی انصاری قمی؛ نه - **نثر الالهی**؛ اثر امین‌الاسلام فضل بن حسن طبرسی؛ ده - **الحکم المنسوبة** از ابن ابی الحدید معتزلی؛ یازده - **شرح صد کلمه از کمال‌الدین میثم بن علی بحرانی**؛ دوازده - **الدرة الباهرة من الاصداف الطاهرة** از شهید اول؛ سیزده - **بحار الانوار** اثر علامه محمد باقر مجلسی.

حذف کلمات قصار تکراری، تدوین کتاب بر اساس ترتیب هجایی و همچنین شرح و توضیح واژه‌ها و عبارتهای دشوار از مزایای این اثر ارزنده است.

۱۵- **شرح جمل العلم والعمل**؛ از قاضی ابن براج، با مقدمه، تصحیح و تعلیق کاظم مدیرشانه‌چی، چاپخانه دانشگاه مشهد، چاپ اول، اسفندماه ۱۳۵۲ خورشیدی. **جمل العلم والعمل** عنوان کتابی است از دانشمند بزرگوار شیعه سید مرتضی علم‌الهدی که در دو بخش فرایض اعتقادی «علم کلام» و فرایض عملی «بخش عبادات علم فقه» به نگارش در آمده است. شاگرد بزرگ سید مرتضی، شیخ طوسی

بر قسمت نخست این کتاب گزارشی محققانه و مفصل نگاشته است و شاگرد دیگر وی، ابن براج، که از محضر شیخ طوسی نیز بهره برده به اشاره شیخ و یا برای کامل کردن کار وی، قسمت دوم کتاب را شرح کرده است و همین بخش اخیر به تصحیح استاد شانه چی منتشر گردیده است.

استاد شانه چی در مقدمه محققانه ای که بر این اثر نگاشته، در آغاز با اشاره به لزوم انتشار متون کهن، به معرفی اصل کتاب و شرح آن و نیز مؤلف و شارح این اثر ارزنده پرداخته است. وی در ادامه استادان و شاگردان قاضی «ابن براج» را نام برده و سپس با نقل این سخن مشهور که علمای متأخر از شیخ طوسی را «مقلد» خوانده اند، می نویسد: «تعمیم این قول، با اجتهاد قاضی ابن براج منافات دارد؛ در صورتی که وی فقهی صاحب نظر بوده است و برخلاف مشهور که دوران پس از شیخ را تا زمان ابن ادریس، دوره رکود فقه شیعه شمرده اند، قاضی دارای آرای فقهی خاصی بوده است».^(۱)

استاد شانه چی سپس به گزارش اجمالی از مطالب کتاب می پردازد و آن گاه ترتیب مقابله نسخه های این اثر و روش تصحیح آن را بیان می دارد.

۱۶- صحیفه سجّادیه؛ با مقدمه و تصحیح استاد کاظم مدیرشانه چی، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد، چاپ اول، ۱۳۷۱ خورشیدی.

صحیفه سجّادیه که مجموعه ای است از دعاهاى حضرت سیدالساجدین علی بن الحسین (ع) به سبب صحت سند و شهرت انتساب از دیر باز میان عالمان اسلامی منزلتی ویژه داشته است.

استاد شانه چی این اثر ارزنده را براساس نسخه ای نفیس که در کتابخانه آستان قدس رضوی محفوظ است مقابله و تصحیح کرده است.

ایشان در مقدمه محققانه ای که بر این اثر نگاشته به موضوعاتی چون ویژگی های صحیفه سجّادیه و بررسی اسناد و راویان آن، نسخه های قدیمی و

۱- قاضی ابن براج: شرح جمل العلم والعمل. چاپخانه دانشگاه مشهد، چاپ اول، اسفند ۱۳۵۳

خورشیدی، مقدمه استاد شانه چی.

چاپهای مختلف صحیفه، شروح و حواشی صحیفه و شمار دعا‌های آن، ویژگی‌های نسخه آستان قدس رضوی و بررسی سند آن، صحیفه‌های سجاده دیگر و در پایان شرح حال مختصری از حیات امام سجاد(ع)، می‌پردازد.

۱۷- فرهنگ فرق اسلامی، دکتر محمد جواد مشکور، با مقدمه استاد کاظم مدیرشانه‌چی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد، چاپ اول، ۱۳۶۸ خورشیدی.

استاد در مقدمه‌ای که بر این کتاب نوشته در آغاز به بررسی معنای لغوی و اصطلاحی «ادیان و مذاهب» و «ملل و نحل» پرداخته و سپس بطور گسترده درباره پیدایش و سرگذشت مذاهب اسلامی، تحولات و تشعبات هر مذهب با عنوان «تاریخ مذاهب اسلامی» سخن می‌گوید. استاد مدیرشانه‌چی در پایان به بررسی کتب جغرافی نویسان اسلامی و کتب تاریخی ویژه مذاهب و ملل و نحل می‌پردازد؛ زیرا از رهگذر مطالعه این کتابها می‌توان به اطلاعات بسیاری در باره مذاهب و فرق اسلامی دست یافت.

۱۸- المسائل الجارودیه؛ از محمد بن محمد بن نعمان معروف به «شیخ مفید»، مقدمه و تصحیح از استاد کاظم مدیرشانه‌چی کنگره جهانی هزاره شیخ مفید در ضمن سلسله مؤلفات، چاپ اول، ۱۴۱۳ هجری قمری.

این رساله یکی از آثار ارزنده متکلم بزرگوار شیعه، شیخ مفید(ره) می‌باشد. کلام در این است که امامت پس از امام حسین(ع) در فرزندان آن حضرت است. ولی فرقه‌های جارودیه و زیدیه مدعی هستند که دلیلی بر این مطلب نداریم، بلکه مفاد ادله‌ای چون حدیث ثقلین این است که فرزندان امام حسن و امام حسین (علیها السلام) در خصوص امامت مساوی هستند؛ ولی شیخ مفید(ره) با ذکر شانزده پرسش به عنوان «قالت الجارودیه»، پاسخهای خود را با عنوان «قالت الامامیه» بیان داشته و امامت فرزندان امام حسین(ع) را اثبات می‌کند.

استاد مدیرشانه‌چی این اثر ارزنده را با سه نسخه خطی و یک نسخه چاپی، مقابله و تصحیح کرده است و همچنین در مقدمه فرقه‌های جارودیه و زیدیه و تشعبات آنان را، معرفی کرده است.

در پایان این بخش گفتنی است که برخی از آثار استاد، به صورت جزوه درسی بوده و در اختیار دانشجویان قرار می‌گرفته است؛ مانند: تاریخ فقه مذاهب اسلامی، روش استنباط و ترجمه و شرح تبصرة المتعلمین.

ج : مقالات

- ۱۹- «علل نهضت حسین (ع)»؛ نامه آستان قدس، شماره هفتم، مردادماه ۱۳۴۰ خورشیدی، صص ۱۹-۲۴
- ۲۰- «نبوت»؛ نامه آستان قدس، شماره دهم، بهمن ماه ۱۳۴۰ خورشیدی، صص ۱۶-۲۱
- ۲۱- «کتابخانه‌های اسلامی»؛ نامه آستان قدس، سال چهارم، شماره ۲۲، صص ۶۲-۷۴ و شماره ۲۳ صص ۱۸۷-۱۹۲
- ۲۲- «مدرسه نواب»؛ نامه آستان قدس، دوره هفتم شماره ۲۵، صص ۱۰۵-۱۱۸
- ۲۳- «گوهرشاد بانی مسجد جامع مشهد»؛ نامه آستان قدس، دوره هشتم شماره ۱۶
- ۲۴- «حدود تاریخی خراسان»؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره اول، (یاد بود حکیم سبزواری)، اسفندماه ۱۳۴۷ خورشیدی
- ۲۵- «فهرست مخطوطات آثار شیخ طوسی»؛ یادنامه هزاره شیخ طوسی (ره)، جلد اول، دانشکده الهیات، دانشگاه مشهد، اسفندماه ۱۳۴۸ خورشیدی.
- ۲۶- «مقدمه و تصحیح زادالمسافر» اثر صدرالمآلهین؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره سوم، بهار ۱۳۵۱ خورشیدی
- ۲۷- «حکومت شیعی سریداران»؛ یادنامه بیهقی، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی
- ۲۸- «کتابخانه شاپور بن اردشیر»؛ ضمن مجموعه ارمغان تشیع، شماره یک، چاپ مشهد
- ۲۹- «سیر حدیث و ادوار آن»؛ یادنامه علامه امینی (ره)، تهران

- ۳۰- «بعثت رسول اکرم (ص)»؛ نامه آستان قدس، شماره‌های ۱ و ۲
- ۳۱- «کعبه و مسجد الحرام»؛ ضمن مجموعه اربعینان تسبیح، شماره دو، مشهد
- ۳۲- «سوک استاد آیت الله حاج شیخ هاشم قزوینی»؛ نامه فرهنگ خراسان، سال سوم، شماره‌های ۳ و ۴، مشهد
- ۳۳- «کتب سیره رسول اکرم (ص)»؛ نامه آستان قدس، شماره ۲۵
- ۳۴- «فهرست کتب خطی شانه چینی»؛ سجد کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ج ۵
- ۳۵- «سیر مصطلح الحدیث»؛ یادنامه علامه امینی (ره)، تهران
- ۳۶- «نظری به مذاهب ایران باستان»؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره چهارم، سال ۱۳۵۱ خورشیدی
- ۳۷- «نهج البلاغه و نسخ نفیس آن»؛ مجله دانشکده الهیات مشهد، شماره دوازدهم، سال ۱۳۵۳ خورشیدی
- ۳۸- «سهم خراسان در تدوین علوم اسلامی»؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره هشتم و نهم، پاییز و زمستان ۱۳۵۲ خورشیدی
- ۳۹- «رساله وصایای شیخ حر عاملی»؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره ۶ و ۷، بهار و تابستان ۱۳۵۲ خورشیدی
- ۴۰- «جوامع الحکم من الاحادیث النبویة»؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره ۱۰، بهار ۱۳۵۹ خورشیدی
- ۴۱- «غدیر خم»؛ نامه آستان قدس، شماره ویژه، سال ۱۳۵۰ خورشیدی
- ۴۲- «حج در سنت»؛ کتاب حج، نشریه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ۴۳- «حج پیامبر (ص)»؛ میقات حج، سال هفتم، شماره بیست و ششم، زمستان ۱۳۷۷ خورشیدی
- ۴۴- «وحدت از سنت»؛ کتاب وحدت؛ نشریه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ۴۵- «کتب قدیمی چاپی»؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره چهاردهم
- ۴۶- «تاریخ قرآنها چاپی»؛ مشکوة، نشریه بنیاد پژوهش‌های اسلامی، مشهد
- ۴۷- «نسخه‌های کهن قرآن»؛ مشکوة، نشریه بنیاد پژوهش‌های اسلامی،

مشهد، شماره چهارم

۴۸- «مبانی حقوق اسلامی»؛ مشکوة، نشریه بنیاد پژوهشهای اسلامی،

مشهد، شماره نهم

۴۹- «کاوشی در دین یهود»؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره‌های ۲۶ و

۲۷، سال ۱۳۵۷ خورشیدی

۵۰- «مختصات فقه امامیه»؛ نشریه دانشکده الهیات مشهد، شماره شانزدهم

۵۱- «کتب اربعه حدیث شیعه»؛ نامه آستان قدس

۵۲- «میراث گذشتگان در قلمرو کتب خطی»؛ مجموعه مقالات کنگره کتاب

و کتابداری، کتابخانه مرکزی دانشگاه مشهد

۵۳- «فیض کاشانی و آثار حدیثی او»؛ مجموعه سخنرانیهای کنگره فیض

کاشانی، مؤسسه مطالعاتی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، تهران، ۱۳۶۶

خورشیدی

۵۴- «تاریخچه علم اصول»؛ مندرج در آغاز رساله اصالة البرائه نوشته

عبدالکریم عبداللهی نژاد، ۱۳۶۹ خورشیدی

۵۵- «اختلاف الفقها و کتاب خلافیات»، نشریه دانشکده الهیات مشهد،

شماره بیست و نهم، بهار ۱۳۷۳ خورشیدی

د: مصاحبه و گفت و گو

۵۶- «دکتر کاظم مدیرشانه‌چی استاد علم الحدیث» کیهان فرهنگی، شماره

پنجم، سال ۱۳۶۶ خورشیدی.

استاد مدیرشانه‌چی در این مصاحبه با اشاره به شرح حال و حیات علمی

پر بار خویش، نکات بسیار ارزشمندی را درباره موضوع «حدیث پژوهی» متذکر

می‌گردد و ضرورت تصحیح و تحقیق تازه اکثر متون حدیثی شیعه را به ویژه به

صورت کارگروهی گوشزد می‌کند. استاد شانه‌چی در این مصاحبه احتمال پیدا

شدن شماری دیگر از «اصول اربعه» را منتفی نمی‌داند و ضرورت تتبع گسترده در

همه کشورهای اسلامی به ویژه کتابخانه‌های کشورهای عربستان، یمن و

بلادشبه قاره هند را یادآور می‌گردد. وی همچنین با اشاره به این مطلب که حدیث از نخستین علوم اسلامی بلکه اساس همه علوم اسلامی بوده و از دو رکن اساسی فقه کلیه مذاهب اسلامی است می‌گوید: «خوشبختانه با توجهی که از سوی زعیم شیعه مرحوم آیت‌الله بروجردی (ره) نسبت به حدیث شد کم‌کم حدیث به عنوان یک علم رواج پیدا کرد».

استاد شانه‌چی در ادامه می‌افزاید: «به نظر من نه تنها صحت حدیث برای استناد به حکم الهی باید مورد اهتمام فقیه قرار گیرد، بلکه خطبا و نویسندگان ما که احیاناً به حدیث استشهاد می‌کنند باید حدیث را از استاد فراگیرند تا اشتباهات فراوانی که در القا یا ثبت حدیث دیده می‌شود، تکرار نگردد».

علم الحدیث و نقش آن در تحقق وحدت شیعه و سنی، ضرورت تصحیح و طبع جدید کتب اربعه، تدوین معجم لغات حدیث، از جمله موضوعات مهمی است که به همراه مباحث ارزنده دیگر در این مصاحبه مطرح گردیده است. مطالعه این مصاحبه را که سرشار از مطالب آموزنده در حوزه «علم الحدیث» است، به همه دانشجویان و پژوهندگان علوم و معارف اسلامی به ویژه دانشجویان و مدرسان رشته علوم قرآنی و حدیث توصیه می‌کنیم.

۵۷- «با راویان حدیث در معبر تاریخ» صحیفه (ضمیمه فرهنگی - هنری روزنامه جمهوری اسلامی)؛ شماره سی و یکم، پنجشنبه دوم آبان سال ۱۳۶۴ خورشیدی.

این گفت و شنید در دو بخش تنظیم شده است. یک بخش آن زندگی‌نامه خودنوشت استاد شانه‌چی است و بخش دیگر، گفت و گویی است رو در رو با ایشان درباره برخی مباحث مربوط به «حدیث‌شناسی». تاریخ تدوین علم حدیث و سیر تطور آن از آغاز تاکنون، وضعیت پژوهشهای حدیثی در عصر کنونی، فهرست نویسی برای احادیث، مقایسه کتب رجالی مهم، از جمله مباحثی است که در این گفت و شنید مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

۵۸- «گفت و گویا استاد دکتر کاظم مدیرشانه‌چی، استاد دانشکده الهیات و معارف اسلامی مشهد»، روزنامه قدس؛ یکشنبه ۲۳ بهمن ماه سال ۱۳۷۳ خورشیدی

۵۹- پیک دانشگاه (نشریه خبری، آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد)؛ ویژه جشنواره پنجاهمین سال تأسیس دانشگاه مشهد، شماره ۲۷، مهرماه ۱۳۷۸ خورشیدی.

حجم بیشتر این شماره از پیک دانشگاه فردوسی مشهد را که به جشنواره پنجاهمین سالگرد تأسیس دانشگاه مشهد اختصاص یافته، مصاحبه با استادان پیش‌کسوت دانشگاه تشکیل می‌دهد. از همین رو با استاد شانه‌چی نیز به عنوان یکی از استادان با سابقه و سرآمد این دانشگاه گفت‌وگویی به عمل آمده و در شماره مزبور درج گردیده است.

۶۰- «گفت‌وگو با استاد کاظم مدیر شانه‌چی»، فصلنامه علمی - تخصصی

علوم حدیث، سال سوم، شماره دوم (هشتم مسلسل) تابستان ۷۷، صص ۱۵۲-۱۸۲ افزون بر آنچه در مصاحبه استاد مدیر شانه‌چی با کیهان فرهنگی درباره شرح حال و حیات علمی ایشان آمده است، نکته‌های بسیار مهمی درباره موضوع حدیث پژوهی از سوی استاد در این مصاحبه بیان گردیده است، که یکی از این نکات توضیح و تفسیر اصطلاحات علم الحدیث، درایت الحدیث، مصطلح الحدیث، فقه الحدیث و تاریخ حدیث می‌باشد. از مباحث مهم دیگری که حجم بسیاری از این گفت‌وگو را به خود اختصاص داده، توضیح استاد مدیرشانه‌چی درباره آثار و نگاشته‌های گوناگون خویش چه به گونه تألیف و تصحیح و چه به صورت نگاشتن مقدمه و مقاله است.

ه: فهرست آثار چاپ نشده

- ۶۱- ترجمه و شرح تبصرة المتعلمین
- ۶۲- تقریرات درس آیت‌الله میلانی (ره)
- ۶۳- حاشیه بر رسائل شیخ انصاری (ره)
- ۶۴- حاشیه بر کفایة الاصول آخوند خراسانی (ره)
- ۶۵- حاشیه بر مکاسب شیخ انصاری (ره)
- ۶۶- رساله فی الاستصحاب

۶۷- شرح المختصر النافع (کتاب طهارت)

۶۸- منتخب تاریخ ابن خلکان

۶۹- نفائس کتب خطی کتابخانه‌ها

۷۰- اختصار «وفیات الاعیان»

۷۱- فرهنگنامه وفیات دانشمندان اسلامی

۷۲- یادداشت‌های تاریخی

۷۳- تاریخ فقه مذاهب اسلامی

۷۴- روش استنباط

این نکته نیز شایان ذکر است که استاد شانه‌چی در طول تدریس در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی مشهد، به راهنمایی ۶۸ رساله در مقطع کارشناسی ارشد و ۴ رساله در مقطع دکتری رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی پرداخته‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی